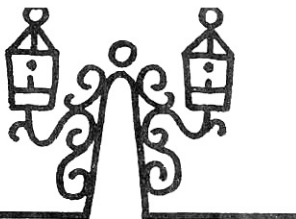

Muistetaanpa museota

Pohjois-Pohjanmaan Museo julkaisi kevätpuoleen ensimmäisen opetusmonisteensa Pohjois-Pohjanmaan Museon kokoelmat 1, jossa sanoin ja kuvin kerrotaan kansanelämästä ja elinkeinoista. Mainio idea ja hyvänmakuinen toteutus. Puhutaan asumisesta, ruokataloudesta, erilaisista töistä, niin kotitöistä kuin varsinaisiin elinkeinoihin liittyvistä. Jo minun ikäinen hämmästelee monta käytösesinettä ja nimitystä, vaikka on ollut elävänä vanhan päällä, saati sitten nuoremmat.

Kunkin luvun ja kuvasivun jälkeen on sitten muutamia kysymyksiä: kerro, selosta, kuvaa... Moniste on tarkoitettu nimenomaan opettajien ja oppilaiden käyttöön, valmistelemaan museossakäyntiä, niin että se ei menisi pelkäksi läpijuoksuksi ja ajankuluksi, että saatiinpa taasen tunti kulumaan.

Emme ota uskoaksemme, että erään tunnetun savupirtinpojan pirtti olisi ollut savupirtti vielä

vuosisadanvaihteessa, eikäpä siihen olekaan uskomista, mutta kyllä savupirttejä vielä oli tämänkin vuosisadan alkaessa. Asutut pirtit oli kuitenkin jo yleensä muutettu uuloslämpiäviksi, siihen tapaan kuin po. monisteessa selostetaan. Tosiasia sensijaan on, että Oulussakin vielä vähän yli 200 vuotta sitten asuttiin myös savupirteissä. Sopii vain vaikka tutkia Oulun painettuja perunkirjoituskirjoja 1600-1800!

Muutamia lisähavaintoja monisteen alkupuolelta.

Vasta savupirttikauden jälkeen alkoivat irralliset saati maalatut huonekalut yleistyä maaseudulla, Pohjois-Pohjanmaallakin. Vaikka kynttilä ei aivan harvinainen ollutkaan, tosin lähinnä juhlapäiväkalu, alkoivat esim. kynttiläilyhdyt yleistyä vasta viime vuosisadan jälkipuoliskolla, öljyvalaistus tietytkin vasta vuosisadan lopulla. J. Aho se vasta kirjoitti "Siihen aikaan kun isä lampun osti." Sähkövalon aika alkoi Suomessa

Tampereella 1881, Oulussa samankymmenluvun lopulla, jolloin saatiin myös ensimmäiset sähkölamput kaduille. 1840-luvulta alkaen oli kyllä ollut katulyhtyjä.

Hieman yllättävältä tuntuu tieto, että ruokailuvälineet pysyivät, paitsi yksinkertaisina, myös yhteisinä monin paikoin 1. maailmansotaan saakka. Lusikka oli kuitenkin oma: "Ei osaa lusikkaa nuolla!" Luen, minkä tiesin, että meidän puolella on ollut särpimenä pitkä piimä, Savossa kokkelipiimä. Maito hapatettiin viiliksi matalissa kehoissa, tuntuuko sana edes tutulta! Muistatko muuten kukaan kuulleensa, että hyvää pohjapiimää toisinaan lähetettiin myös kirjeitse? Minäpä muistan. Ainakin postititdit niin tekivät.

Tyypillisiä meidän puolen ruokia ovat olleet rössypotut, kalja-eli öllöveli ja fiskuna- eli rusinasoppa, tietysti leipäjuusto, joka Kainuussa on juustoleipä. Panttiinko teillä kaljaveliini leipäjuuston palasia? Kuka tuntee sellaisen juhlatalkkunan, että siihen tehtiin oikein kermakastike? Voi veljet! Tutulta tuntuu silakka-houppukka eli -houppukka, mutta ni-mä en kyllä olisi muistanut.

Kupariset kahvipannut näyttäsivät yleistyneen vasta 1800-luvulla, siihen asti keiteltiin kahvi

paasa tai kattilasa. Kahvi ryystettiin kahvina, sokuripala leikattiin jos leikattiin topasta. Niikkakahavit, sanoisi oululainen.

Meillä on vieläkin sokerinleikkupöytä leikkureineen, ja sokeritopot muistan oikein hyvin.

Tupakasta tuntemukset ovat kodin ulkopuolelta, isä kun ei tupakoinut, mutta tupakanteosta tiedän kyllä, että Oulussa oli tupakkatehdas jo 1700-luvun lopulla, osakkaana muuan isoisänisönsän läheinen sukulainen, niin jälleen myös uudelleen vielä viime vuosisadan loppupuolella. Kasimir Leinon Emmalan Elli, näytelmänä Lehtolapsi, oli tupakkatehtaan tyttö. Irjalan Pentti tätä tupakantekoa kysäisikin talvella, kun tämä Lehtolapsi aikojen jälkeen oli tulossa Kansallisteatteriin, ja tuli myös ja on.

Kansanomaisesta lääkinnästäkin on oma sivunsa ja kuvansa. Kuppauksesta tulee mieleen, että ei se kyllä mitään taikomista ollut (eikä ole, jos vielä on), vaan terveydenhoitoa, talonpoikaisjärjellä ajateltu. Turhan päiten kupparisanalla on nykykielessä negatiivinen sävy, jos lie kuppari käynyt haukkumasanasta ennenkin. Hokenussa se on täysin parhaiden veroinen: pappi, lukkari, talonpoika, kuppari.

Eikö vain?